

DRUŠTVENIK

LETO 1932 — ŠTEVILKA 8

Naš veliki buditelj in vzgojitelj Ob 70. obletnici smrti škofa Antona M. Slomška

Dne 24. tega meseca bo minilo 70 let, kar je umrl poleg nadškofa A. B. Jegliča najzaslužnejši slovenski cerkveni knez in eden največjih slovenskih kulturnih delavcev sploh — Anton Martin Slomšek. Če je dolžnost naših prosvetnih društev, da proslavljajo za ves slovenski rod zaslužne moče, tedaj je še prav posebna njihova dolžnost, da se spominijo letošnjo jesen tega jubileja, saj bi v naši zgodovini zastoj iskali moža, ki bi si pridobil ravno za prosveto našega kmetiškega ljudstva večjih in trajnejših zaslug, kot pa ta veliki lavantinski vladika.

Slomškova življenjska pot je peljala v lepi ravni črti iz preprostega kmetiškega doma do palače odličnega cerkvenega kneza. Rojen je bil namreč dne 26. novembra leta 1800. v imoviti kmetiški hiši na Homu pri Ponikvi nad Celjem. Šele z enajstimi leti je vstopil v nekako zasilno šolo, ki jo je ustanovil tedaj v Ponikvi domači kaplan J. Prašnikar. Tu je pokazal takoj toliko bistrrost in pridnost, da ga je spravil Prašnikar v kljub prvotnemu očetovemu nasprotovanju v nadaljnje šolanje v Celje, kjer je končal prvih šest razredov gimnazije, ki jo je potem končal v Ljubljani (tu je bil Prešernov sošolec) in v Senju. Ker je že od otroških let dalje hrepenel po duhovniškem stanu, zato je stopil brez oklevanja jeseni l. 1821. v celovško semenišče, ki ga je dovršil prav tako odlično, kakor poprej gimnazijo in poleg tega je še poučeval svoje součence v slovensčini. Dne 19. septembra l. 1824. je pel svojo novo mašo v Plunjah, kjer je tedaj župnikoval njegov največji dobrotnik Prašnikar.

Slomškovi prvi službi sta bili pri Sv. Lovrencu na Bizeljskem in v Novi cerkvi nad Celjem, kjer ni le vzorno vršil kaplanskih poslov, temveč ustanovil tudi zasilne šole, a že jeseni l. 1829. je bil poklican za duhovnega voditelja v celovško semenišče, kjer ni vzgajal bogoslovcev le za njih bodoči svečeniški poklic, temveč jih je poučeval tudi v materinščini in jih vnel za narodno buditeljsko in prosvetno delo, obenem je pa začel izdajati tudi svoje prve mladinske, pripovedne in nabožne knjige, razen tega je pa v teh letih še peš prepotoval velik del svoje slovenske domovine in obiskal razne tuje dežele. Čeprav je imel v Celovcu najhvaležnejše polje plodnega udejstvovanja, ga yendarie mestno življenje ni moglo trajno prikleniti nase, zato je prosil l. 1838. za izpraznjeno mesto nadžupnika in dekana v Vuzenici ob Dravi, ki ga je tudi dobil. Kakor že poprej na Bizeljskem in v Novi cerkvi, tako je tudi v Vuzenici zastavil takoj vse svoje moči na vseh toriščih in ni bil svojim župljanom le vzorni dušni pastir, temveč učitelj, voditelj, vzgojitelj in pomočnik v popolnem pomenu teh besed, obenem je pa pridno nadaljeval tudi s pisateljskim delom in neumorno skrbel za povzdigo šolsiva v svoji dekaniji.

V Vuzenici je nameraval ostati Slomšek do svoje smrti, toda tedanji lavantinski škof Kutnar ga je že l. 1844. pozval k sebi v St. Andraž ter mu poveril šolsko nadzorstvo za vso škofijo, kmalu nato mu je bil pa podeljen še kanonikat. Tu se je ves in popolnoma posvetil dvigu ljudske prosvete na vzhodnem Koro-

škem in na Štajerskem. Pridobival je duhovščino in ljudstvo za ustanavljanje novih in za razširjanje starih šol in koval je svoje velike načrte, po katerih bi zanesel dobro slovensko knjigo v slednje slovensko hišo. Še preden jih je pa mogel prav izvršiti, mu je bila pa podeljena visoka služba celjskega opata. Toda komaj nekaj mesecev je preživel tu, kajti spomladi l. 1846. je umrl lavantinski škof Kutnar in že poleti je bil za njegovega naslednika imenovan in posvečen — naš Slomšek.

Kako res naš slovenski rod vodi božja previdnost, nam je najlepši dokaz ravno to, da nam je poslala v tem prevažnem razdobju naše zgodovine za cerkvenega nadpastirja pravega pravčatega apostola, ki se pa ni izživljal le na svojem dušnopastirskem področju, temveč je posegla njegova blagoslovljena roka skoro prav na vsa polja splošne narodne vzgoje, kakor pol stoletja za njim — v prav tako zgodovinsko važni dobi — roka nadškofa dr. A. B. Jegliča. Na svojem visokem vodilnem mestu se je namreč ves neutrudno posvečal povzdigi krščanskega življenja, ureditvi svoje škofije, povzdigi šolstva in ljudske izobrazbe ter književnemu napredku tedaj še tako zastopalega slovenskega naroda. V dušnopastirskem pogledu je kot škof zlasti ustanavljal in razširjal razne cerkvene bratovščine, ki so jako dvignile versko življenje ljudstva, nedogleden vpliv na to je imela pa tudi premestitev škofovskega sedeža. Nad 600 let so namreč stolovali lavantinski škofje v oddaljenem, že skoro povsem ponemčenem št. Andražu na Koroškem, odkoder je bilo le težko uspešno voditi obsežno škofijo, ki je ležala po veliki večini na Štajerskem. Slomšek je zastavil zato vse moči, da se uredi in zaokrožijo na novo škofijske meje, a sedež škofije prenese v Maribor, kar se mu je po dolgoletnih trudih in naporih l. 1859, tudi res posrečilo. S tem pa ni prišel le nadpastir v sredino svojih cvetic, temveč je bilo to tudi nedoglednega narodno političnega pomena. kajti tako so bili združeni končno vsi štajerski Slovenci v posebno lastno slovensko škofijo, s čemer je bil zgrajen si-

len jez proti njih ponemčevanju. Še večje zasluge si je pa pridobil škof Slomšek za slovensko šolstvo. Šolstvo je prevzela v nekdanji Avstriji sicer že l. 1774. v roke država, a se zanj sama ni veliko brigala, temveč je prepustila skrb zanj duhovščini. Slomšek je že od prvih početkov svojega delovanja dobro uvideval nedogledni pomen osnovnega šolskega pouka za splošni napredek ljudstva, zato je na vseh svojih mestih, od kaplanskega na Bizeljskem do škofovskega z vsemi svojimi silami podpiral ustanavljanje in razvijanje šol, zlasti takozvanih »nedeljskih šol«, bcdril duhovščino k delu v šoli in za šolo ter sam napisal celo vrsto šolskih knjig z največjo slovensko ljudsko vzgojno knjigo na čelu — »Blaženo Nežica v nedeljski šoli«, ki jo pozna starejši rod v vzhodnih slovenskih pokrajinah še danes tako dobro.

Največjih zaslug si je pa pridobil Slomšek za slovensko ljudsko prosveto z ustanovitvijo »Drobtinice« in »Družbe sv. Mohorja«. Prcti koncu prve polovice preteklega stoletja Slovenci skoro nismo imeli ne knjig in ne listov. V osrednji slovenski deželi, na Kranjskem, se je res da trudilo že več požrtvovalnih mož, da bi nam ustvarilo lastno slovensko narodno slovnico, a še tu slovenska knjiga ni prodira med preprosto ljudstvo, na Štajerskem je pa vladalo še povsod popolno mrtvilo. Šele Slomškove prve knjige so si začenjale utirati pot tudi v preproste kmetiške domove, da pa pridobi ljudstvo za stalno za slovensko knjigo in mu posreduje potreben pouk in pošteno zabavo, je ustanovil l. 1848. svoje znamenite »Drobtinice«, ki jih je ptem pošiljal vsako leto med ljudstvo in ki jih je zlasti izprva pisal skoro vse sam. Čeprav Slomška ne moremo prištevati k največjim našim pesnikom in pisateljem, se je njegova iskrena in domača beseda ljudstvu vendarle takoj tako priljubila, da je več njegovih pesmi ponarodelo, pesamezne knjige so pa doživljale celo vrsto izdaj. Mirno lahko rečemo, da je bil Slomšek listi, ki je zanesel slovensko knjigo med vzhodne Slovence in jih zanjo za stalno pridobil, razen tega pa s svojim globokim vplivom tudi pravčasno pridružil

vzhodne Slovence osrednjemu slovenskemu književnemu jeziku. Kruno svojemu delu na tem polju je pa postavil z ustanovitvijo »Družbe sv. Mohorja«. Sam je izdal dotlej že dolgo vrsto knjig, zato je imel tudi sam največ izkušenj, koliko ovir je moč tedaj prestati slovenski pisatelj, preden je mogel izdati slovensko knjigo in kako počasi ter s kakim trudom je taka knjiga tedaj iskala poti v slovensko kmetiško vas. Več let se je zato bavil z mislijo, da bi se osnovalo posebno društvo, ki bi izdajalo cenene knjige za prepresto ljudstvo, dokler se iz teh načrtov končno leta 1852 ni rodila največja in najzaslužnejša slovenska ljudsko-prosvetna organizacija, to je »Družba sv. Mohorja«, ki je zanesla slovensko knjigo v zadnjo kmetiško kočjo ter tako tekom desetletij tako visoko

dvignila ljudsko prosveto nasega naroda, da danes lahko ponosno tekmuje v tem pogledu skoraj z vsemi narodi sveta. A oče in utemeljitelj tega dela in teh uspehov je v prvi vrsti naš veliki A. M. Slomšek.

Sedemdeset let mineva te dni, odkar je legel ta veliki buditelj in vzgojitelj našega ljudstva v grob, njegov spomin pa živi med nami in bo živel, dokler bo živel slovenski rod. Za njegovo apostolsko delo na verskem polju ga najbrž čaka čast, da postane naš prvi slovenski svetnik, a še preden pride njegova slika v naše oltarje, mora pa okrasiti sleherno slovensko prosvetno dvorano in čut hvaležnosti nam velevala, da mu ob letošnji sedemdeseti obletnici njegove smrti posveti sleherno naše prosvetno društvo primerno spominsko slovesnost. E.

Niko Kuret:

O našem igranju

(Nadaljevanje.)

Drugih podrobnosti, ki bi sodile v poglavje o jeziku, tu ne bom navajal. Da je govorica pravičen odraz vsebine, je stvar igralčevih sposobnosti in režiserjevega pojmovanja teksta.

Poglavje zase je situacijska režija: nameščanje posameznih nastopov, razvrščanje igralcev po posameznih prizorih. Predvsem je tu treba logike, to je zdrave razumnosti, — in pa dobrega okusa. Naj nas ne zavede napačna sramežljivost, da bi se odločili za neokusnost, ki sem jo sam gledal pri neki ljudski predstavi na kmečkem odru: bilo je pri »Verigi« ali kje drugje, pa je režiser spremenil poljub fanto in dekleta v — salonski poljub roke. Saj bi se temu vrabci smejali! Z vso resnostjo priznam, da je razpoloženje v marsikateri igralški družini tako, da bi bilo strogo izvajanje režijskih opomb glede n. pr. poljubovanja kaj kočljivo in celo nevarno. V takem slučaju pa nič kompromisov: rdeč svinčnik v roko — stvar se sploh črta pa mir besedi. Bolje tako kot pa spaža na odru. V resni in vzgojeni igralški družini pa v takem slu-

čaju pač ne bo treba pomislekov. A na te se še vrnem.

Stvar pa, ki je našim režiserjem skoraj na splošno španska vas, je inscenacija. Gledal sem nedavno Pasijon v režiji skorajda slovitega režiserja in odličnega igralca. Igranje kot tako nas naj ne zanima, — a inscenacija je bila škandalozna, bolje rečeno, — inscenacije sploh bilo ni. Kar je bilo slučajno poslikanih platen pri roki, so jih zvezli na oder in pred njimi igrajte Pasijon! Človek ne najde pravega izraza za tako predstavo. Kar dobra igra in zadovoljivo igranje ustvarita, lahko v celoti podre nesmiselna ali nezadostna inscenacija. V tem oziru je znanje naših režiserjev docela nezadostno. Seveda za »literarno« režijo je ustvarila podlago vsaj šola, — inscenacijska režija pa se da pridobiti le z lastnim zanimanjem in studijem...

Kaj naj namreč rečem o inscenaciji prihoda v Jeruzalem, ki ga igrajo pred ozadjem, ki predstavlja gorenjsko vas, pred zidom srednjeveške graščine in ob kulisah, ki predstavljajo mestne hiše iz

pričetka minulega stoletja s številkami in napisi nad vratimi in zastorčki v oknih? Da tega ne bi bil videl na lastne oči, ne bi verjel, da je kaj takega sploh mogoče.

Ne sodi sicer v to poglavje ugotovitev, da je inscenacija z modernimi sredstvi vendar tako preprosta, cenena in učinkovita, kar bom obravnaval v enem izmed prihodnjih razmišljanj, — pribil bi le to, da je nujno potrebno, da se naši režiserji potrudijo tudi za pravilno, odgovarjajočo in moderno inscenacijo. Sama literarna režija je samo polovica dela, ki tudi sama izgubi na vrednosti, če ji inscenacija ni enakovredna.

Ali naj še obravnavam nujnost, da ima režiser pregled dramske književnosti, da zna pravilno izbirati in primerno sestaviti repertoar? To je težko. Kako težko je, je menda zadostno pokazalo prejšnje poglavje, ki je govorilo o izbiri iger. Režiser je pri ljudskem odru tudi dramaturg, a v naših razmerah to skoraj ne more biti. Še precej časa bo odvisen od drugih činiteljev, morda celo od centrale, če se bo pokazala res aktivna napredna smer...

Nakazal sem že, da je vse to: čut za jezik, za situacijo, za inscenacijo, poznavanje književnosti, skratka potrební okus, ki ga imej režiser, le polovica naloge režiserja pri ljudskem odru. Druga polovica pa ni nič manj važna. V njej je celo jedro in smisel vsega dela.

Režiser ljudskega odra ne sme oblikovati le igre, — oblikovati mora tudi igralce, ljudi.

Kako prav je, da so režiserji večinoma tudi dušni pastirji, se očitno pokaže vprav ob tej nalogi ljudskega režiserja. Igralec je čuden človek in oder ga razvadi. Gorje mu, če mu režiser ni za vodnika. Režiser mora natančno poznati vsakega posameznika iz igralske družine. Presoditi mora vpliv vloge in soigralcev in po tem mora uravnati ne le svoje odrsko, ampak tudi duhovno vodstvo vsakega posameznika. Občevati mora z vsakim posebej, vso družino pa mora znati povezati v trdno enoto, katere vez ne bo samo fletna družčina, ampak vse globlja duhovna skupnost.

Večkrat sem se že vprašal, kako da imajo te moderne ljudske igralske družine

na evropskem zapadu imena kakor bratovščine: tako je imel Ghéon svoje »Compagnons de Notre-Dame« (Tovariše naše Ljube Gospe), pred mednarodno publiko igra v Luzernu bratovščina kronanja našega Gospoda (Bruderschaft der Bekrönung unseres Herrn), znana je v Nemčiji St. Jürg—Spielgemeinde (Igralska skupina sv. Jurija)? Zato, ker pojmujejo ti ljudje igranje res bistveno in pravilno iz njegovega nastanka, ki sem ga v uvodnih poglavjih raztolmačil. Zanje igranje ni radi igranja, ne radi postavljanja lastne osebe, ne radi polne blagajne. Zanje je igranje resna zadeva in zato se v vsej resnosti udajajo delu pri odru.

Kadar bo podoben duh zavel tudi po naših igralskih družinah, bo lahko za režiserja. Bo takrat tudi konec vseh tistih neljubih » afer«, ki jih je vse polno med našimi igralci: vse pa izvirajo iz napuha, nepravilnega pojmovanja igranja in strahotne plitvosti. Kdo je že rekel, da je igranje naši mladini le v kvar? Skoraj da je prav zadel. Mislil je namreč igranje in delo, kot ga opažamo tako pogosto. Če pa bi tako pravo igralsko občestvo poznal, bi se razveselil in bi z menoj rekel: tu je jedro in središče vsega našega prosvetnega dela!

Režiser kot duhovni vodja naših igralskih družin imajo veliko odgovornost, zato pa si utegnejo pridobiti največje zasluge za naše prosvetno delo, za vzgojo naše mladine in naroda, ki bo rasel in doživljal ob našem igranju.

Igralci...

Takoj spočetka naj povem, da nam je treba nove generacije igralcev. Z igralci starega kova ne moremo več izhajati, če hočemo ustvariti novo igranje, primerno našemu času in resničnemu poslanstvu ljudskih odrov. Tega novega igralca so v Nemcih nazvali Laiēnega igralca (Laienspieler) in novi način ljudskega igranja laiēno igro (Laienspiel). Ne gre za ime, gre za stvar. Prav nič si ne bom prizadeval, da bi ta naziv udomačil pri nas. Dovolj naj bo, če govorim o novem igranju, novem repertoarju, novem igralcu.

S svojega stališča moram biti najhujši nasprotnik — diletantov, diletantskega odra in diletantske igre. Diletant in laik sta kakor voda in ogenj. Z diletanti ne bomo uresničili nove ljudske igre. Oni so prinesli razkroj v naše ljudsko igranje in čas je, da se umaknejo. Pretežko bi bilo, spreobračati jih k našemu novemu načinu.

Da pa ne bo nesporazuma, si moramo biti na jasnem glede pojma. Tole sem nekje bral in je prav točno: »Diletant hoče več, nego zna. Umetnik zna, kar hoče. Genij more več, nego hoče. Laik (= novi igralec) pa naj hoče, kar zna, in naj more, kar hoče.« Mnogo modrosti je v teh besedah in težko nalogo razodevajo novemu igralcu. Z drugimi besedami se da crisati diletanti takole: diletant posnema umetnike, pa poskuša oblikovati čuvstva, ki jih sam nima. Nasprotno pa oblikuje novi igralec (= laik) čuvstva, ki jih ima sam, in s sredstvi, ki so mu zares dana.

Za novega igralca je torej ne le umetniško ustvarjanje, ampak vsako-

krat izpoved prepričanja, to je, ustvarjanje iz njegovega najglobljega dna. Tu torej ne more biti govora o kakih lažnivih čuvstvih, vse je pristno in se da oblikovati brez prenapete rutine. Pri tem se spomnimo, recimo, srednjeveških igralcev, ki jim je bilo sodelovanje pri Pasijonih in drugih nabožnih igrah izpoved najgloblje prepričanja — in vprav v tem navezujemo s svojim stremljenjem spet nanje! Nujno pa sledi iz tega, da z dosedanjim repertoarjem ne moremo izhajati, da — da najčesee z njim ne vemo, kaj početi. Zato se trudimo za nov repertoar, ki bo spremljal naše življenje v toku leta in bo mogel biti primeren glasnik naših najglobljih doživetij v občestvu Cerkve in naroda. In tisti, ki bodo igri prisostvovali, bodo sami sebe spoznali v njej. In glejte, to je poslanstvo naše nove igre! Naj mi pri tem nihče ne hodi z očitkom tendenčnosti.

(Nadaljevanje.)

Katoliško prosvetno delo v Ameriki

(Konec.)

Vse se potegujejo za naklonjenost tudi katoliške hijerarhije in katoličanov. Zato katolikom kot takim ni treba prav nič posegati v javno politično življenje. Seveda se osebno politično udelejujejo tako marljivo, kakor drugi državljani, toda samo kot državljani, ne pa kot katoličani.

Tudi vse svetovno dnevno časopisje ni do sedaj pokazalo še katoliški cerkvi sovražnega stališča, temveč ravno nasprotno se še poteguje, da dobi kolikor mogoče veliko novic tudi od katolikov in katoliške cerkve. Vse časopisje je vsikdar na razpolago cerkvi za vsa njena oznanila in tudi za obrambo katoliškega stališča in katoliškega pojmovanja vseh dnevnih vprašanj. O priliki evharističnega kongresa v Chicagi na pr. so vsi dnevnik poročali vse podrobnosti o shodu, prinašali slike, agitirali za udeležbo in

za sodelovanje vseh Američanov za njegov uspeh tako vestno in točno, kakor bi najbolj pristno katoliški listi tega ne mogli.

Iz tega pa sledi, da katoliška hijerarhija v Ameriki še ni začutila potrebe, da bi imela svoje katoliške dnevnik, še najmanj pa svoje politično časopisje.

Pa še eden vzrok je, zakaj katoličani nimajo svojega dnevnega političnega časopisja. Namreč velikost države. Vsi svetovni ameriški dnevnik so več ali manj samo lokalni dnevnik, ki imajo pomen samo za posamezna velika mesta ali države. Podjetja, ki žele imeti časopisje za celó državo, morajo izdajati v vsakem večjem mestu poseben dnevnik. Prvič je že dnevnih novic v vsakem milijonskem mestu toliko, da izhajajo časopisi dnevno na najmanj 24 straneh in to v pet do deset izdajah dnevno. Drugič lokalne no-

vice na pr. New Yorka malo ali nič ne zanimajo meščanov v Chicagi, še manj onih v San Francisco. Poleg tega so razdalje silno velike. Poročilo o kaki nezgodi v newyorških listih pride v Chicago šele po 26 urah, v San Francisco pa šele v treh dneh.

Zato ima sedaj cela Amerika s svojimi 25 milijoni katoličanov samo en dnevnik, in še ta prav neznamenit, »The Daily Tribune« v Dubuque, država Iowa.

Vendar pa imajo katoličani precej razvito svoje lastno katoliško tedensko časopisje. Skoraj vsaka škofija ima svoj list. Ti listi so pa strogo katoliški in se v politiko mešajo samo toliko, v kolikor to zahteva obramba katoliških pravic. Nekako sedemdeset takih katoliških časopisov izhaja v celi Ameriki.

Poleg tega tedenskega časopisja imajo ameriški katoličani veliko število mesečnikov, revij, magazini jim pravijo. Teh je pa že preveč. Skoraj vsak red ima svojega, razne katoliške ustanove vsaka svojega. Med temi je največji »The Church Extension Magazine«, glasilo velike družbe istega imena, ki deluje na razširjenje katoliške cerkve v Ameriki. Velevažen list je tudi »The Truth« (Resnica), katerega izdaja velika »The Truth Society« — »Društvo za resnico«, obrambena katoliška organizacija, ki pobija razne zmotne o katoliški cerkvi in njenih naukih in brani katoliško resnico.

6. Katoliški filmi.

Glede gledališč in filmov so ameriški katoličani še jako na slabem. Pred nekaj

leti se je ustanovila sicer družba, ki bi naj skrbela za katoliški film. Izdala je več krasnih filmov. Vendar je družba propadla, ker ni mogla konkurirati s svetovnim filmom Holy Wooda. Po nekaterih mestih katoliška društva, zlasti Društvo Mož Sv. Imena pazi na filme, ki se predvajajo po kinih in svari pred slabimi in pohujšljivimi. Tako pazi tudi na gledališke predstave po svetovnih gledališčih. Toda to delo je zelo slabotno in še ne razvito in nima veliko uspehov. Nekateri katoliški krogi so še celo proti temu delovanju, ker so mnenja, da se z objavljanjem pohujšljivih filmov in predstav dosega ravno nasprotno uspehe, namreč, da se jih tako oglašajo tudi med katoličani. Narodna Konferenca v Washingtonu pazi tudi na filme in gledališke predstave. Ima v programu tudi proizvajanje filmov za katoliške dvorane. Vendar radi pomanjkanja finančnih sredstev do sedaj še ni mogla doseči kakih velikih uspehov.

To bi bilo kratko poročilo o katoliškem prosv. delu v Združenih državah. Kakor razvidno, je katoliško versko in prosvetno delo ozko združeno v eno delo in je v tem različno od našega. Tudi je vse to udejstvovanje še v svojem začetku. Vendar zlasti ustanovitev »Narodne Konference za Katoliško Dobrobit« v Washingtonu napoveduje krasnejšo prihodnost, novo dobo, ki se bo kmalu pokazala predvsem v svojih velikih uspehih, ki jih bo gotovo dosegla. Skofje, ki vodijo celo to delo, so vsi veliki možje po duhu, znanju in zmožnosti.

D R O B I Ž

Iz prosvetne organizacije

Za Slomškove proslave (glej uvodni članek v današnji številki), ki jih bodo letošnjo jesen gotovo priredila vsa naša prosvetna društva, priporočamo lepe stenske slike velikega apostola Slovencev, ki jih je že pred leti izdala »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani in ki stanejo 10 Din komad. Naročajo se lahko potem naše Prosvetne zveze. Prav ta-

ko ob tej priliki toplo priporočamo vsem knjižnicam tudi knjigo »A. M. Slomšek, izbrani spisi za mladino«, ki sta jo priredila Fr. Erjavec in P. Flere in ki obsega doslej najizčrpnjši Slomškov življenjepis z orisom in oceno njegovega dela, razen tega pa tudi izbor najboljših Slomškovih pesmi, pripovednih, poučnih in nabožnih spisov. Naša dolžnost je, da čim najbolj oživimo spomin na našega velikega apostola med našim ljudstvom.

Prosvetni večeri. V zadnji številki smo izpregovorili obširneje o tako zvanih prosvetnih večerih. Danes nanje ponovno opozarjamo, ker bi bil sedaj že zadnji čas, da jih odbori pripravijo. Na vsak način naj bo povsod posvečen eden prvih prosvetnih večerov Slomškovega spominu, a že pred božičem eden tudi Krekovemu, pri katerem naj se zbira tudi za Krekov spomenik, kajti ta mora biti zgrajen s prispevki vsega slovenskega ljudstva, kar smo menda v predzadnji številki »Društvenika« dovolj jasno utemeljili.

Tečaji. Kakor so za živahno življenje vsakega društva važna redna predavanja, namenjena vsemu članstvu in tudi drugemu občinstvu brez razlike spola, starosti in poklica, tako bi se pa morala v vsakem, svoje naloge izpolnjujočem društvu vršiti tudi vsako zimo vsaj po dva tečaja: eden za fante oziroma moške, drugi pa za dekleta oziroma žene. Namen takih tečajev je, da se obiskovalci podrobno in smotreno poglobijo in izvezbajo v kakem važnem in perečem vprašanju. Takih vprašanj je cela vrsta s političnega, gospodarskega, kulturnega in socialnega torišča. Naj jih navedemo samo nekaj: občina in občinska politika, država in njen ustroj, slovenska politična zgodovina, davčna politika, trgovinska politika s posebnim oziranjem na kmetijski stan, pomen obrti in industrije, posamezne panoge modernega kmetovanja, prva pomoč pri živini, slovenska zgodovina, Jugoslavija, Slovani, socialno vprašanje, perutinarstvo, vrtnarstvo, sadjarstvo, higijena itd. itd., brez konca in kraja bi lahko naštevali. Prav gotovo je v okolju vsakega društva kak strokovnjak za eno ali drugo tako vprašanje, ki bi prevzel vodstvo tečaja in izobrazil obiskovalce v svoji stroki, saj bi bile koristi nedogledne. Tako bi tekem nekaterih let dobili povsod in v vseh področjih izvezbane gospodarje in gospodinjice, ki bi bili potem v pomoč vsej svoji okolici. Organizacija takih tečajev ni prav nobena umetnost, kajti zadostuje 10 do 15 fantov, mož, deklet ali žena, ki se posebno zanimajo za kako vprašanje in v bodoči zimi se zbero po en večer tedensko v ta namen. Če pridno delajo, lahko pridobe v 10—15 večerih toliko, da jim bo vse življenje v prid. Društva namreč nikakor ne obstojajo zato, da bi priredila vsako zimo le 2—3 igre, sicer bi pa obstojala zgolj na papirju, temveč morajo nuditi vsem svojim članom čim največ in čim najbolj vsestranske izobrazbe na vseh poljih, ki so zanje važna. Kjer se tega odbori sami ne zavedajo, tam zahtevajte člani sami od odborov, da vam preskrbe take tečaje vsako zimo, da vam tudi dolgi zimski večeri ne minejo brez vsakega haska.

Naša knjižnica

Pred knjižnično sezono. Poleti kmetijski človek ne utegne brati, kajti po vsednevnem napornem poljskem delu je tako utrujen, da komaj čaka počitka. Ko se pa začno proti koncu septembra dnevi le preveč krajšati in večeri daljšati, ob nedeljah pa rositi dež, bo pa tudi kmet začel segati po knjigi. Važna dolžnost društev je zato, da pred zimo pripravijo svojemu članstvu dovolj potrebne berila. Treba je sedaj pregledati vso knjižnico, jo nanovo urediti, preveč razdrapanim knjigam preskrbeti novo trpežno vezavo, zlasti pa preskrbeti nakup zadostne množine novih knjig, saj prebero pri večini podeželskih društev količkej pridni bralci v par zimah vso starejšo zalogo. Pri nakupu novih knjig se je treba izogibati enostranosti. Knjižničar ne sme nabavljati tega, kar zanima njega, temveč se mora ozirati na potrebe in zanimanje vseh obiskovalcev knjižnice. Po snovi naj bodo nove knjige primerno porazdeljene med leposlovne in poučne. Predvsem pa mora te dni seveda gledati, da si preskrbi sredstev za nabavo zadostnega števila novih knjig. V tem pogledu naj bo neodjenljiv, sicer ne vrši svojih dolžnosti. Knjižnica je morda najvažnejši sestavni del vsakega prosvetnega društva, zato za nove knjige denar mora biti, pa ga naj odbor najde kakor ve in zna. Brez zastave je lahko tudi najboljšo društvo, brez knjižnice bi pa niti zaspano delujoče ne smelo biti. September naj bo torej pri vseh društvih posvečen pripravi knjižnice za zimsko sezono.

Nove knjige. Za letošnjo zimo so že začela prihajati na knjižni trg lepa nova dela, ki jih bo vesel vsak knjižničar in vsak bralec. V prvi vrsti moramo omeniti tu znameniti roman »Živi bič«, ki ga je napisal mlad slovaški pisatelj Milo Urban in ki ga je pred kratkim izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Dejanje romana se godi med vojno v slovaški kmetijski vasi in nam prelepo ter preživo opisuje vse gorje in trpljenje kmetijske vasi med velikim svetovnim pokoljem. Knjiga je doživela v par letih svetovno slavo in prepričani smo, da jo bo sprejelo tudi naše ljudstvo z največjo hvaležnostjo in da bo šla iz rok v roke. — Izmed knjig, ki jih je izdala zadnja leta Cirilova tiskarna v Mariboru, a jih na tem mestu še nismo omenili, moramo opozoriti danes na dve, in sicer na »Zgodbe Napoleónovega vojaka« ter na knjigo »Mož v sivi suknji«. Prva je jako ljubezno pisana povest mladeniča, ki se je udeležil Napoleónskih vojn po nemških deželah, druga pa obsega zbirko duhovitih detektivskih zgodb tudi iz časov Napoleóna. Obe nudita prav prijetno čtivo in smo prepričani, da jih bo prebral vsak z največjim zadovoljstvom, zato jih knjižničarjem tudi

**Naročite književne zbirke
Jugoslovanske tiskarne!**

toplo priporočamo. Med. K. Mayevimi spisi je Cirilova tiskarna sedaj zaključila peto knjigo, »Po deželi Skipetarjev« in sledil ji bo »Žutje. Vsak, ki je na te spise naročen, komaj čaka prihodnjega snopiča.

Iz radijskega zvočnika

Radio v številkah. Sestaviti točno statistiko iz vseh mogočih vidikov z ozirom na radio, ni kaj lahka zadeva. Radio je danes zajel že zelo široke plasti narodov in posega skoraj v vsako panogo človeškega udejstvovanja. Vendar bo pa zanimivo, pregledati vsaj nekaj števil, ki kažejo položaj radia v širokem svetu tako nekako sredi leta 1930. Po statistikah, ki jih je sestavil ministrski tajnik v Berlinu Hans Goslar, je imela Anglija 10 oddajnih postaj z različnimi valovnimi dolžinami, Irska 2, Norveška 4, Švedska 6, Finska 3, Rusija nekako 20, Latvija 1, Estonka 1, Poljska 7, Nemčija 13, Danska 1, Holandska 2, Belgija 3, Luksemburg 1, Francija z državo Monako 14, Španija 6, Švica 2, Italija 7, Avstrija 2, Ogrska 2, Češkoslovaška 6, Jugoslavija 3, Rumunija 3, Bolgarija 1, Albanija 1, Grška 1. Tu so zbrani podatki samo za evropske države.

Radijskih abonentov je bilo tedaj na svetu skoraj gotovo že kakšnih 24 milijonov. Največ jih imajo Združene države Severne Amerike, nad 11 milijonov. Ta številka nas ne preseneča, saj vemo, da je skoraj polovica vsega ameriškega prebivalstva že povsem zajeta z radijem. Nemci poudarjajo, da so na drugem mestu oni s 3 in pol milijoni poslušalcev. To bi značilo, da so v zadnjem času Nemci prehitali Angleže, ki da štejejo morda že 3 milijone poslušalcev. Cuditi se moramo Nemčiji, kjer skokoma in neverjetno hitro raste število abonentov: leta 1924 so jih našteali 9895, leta 1925 nekako 779.000, leta 1926 že 1.205.310, leta 1927 1.636.000, leta 1928 so poskočili kar na 2 milijona 231.732 ter končno leta 1929 na 2.837.894. In to kljub temu, da s celokupnim svetovnim gospodarstvom nemško gospodarstvo ni prav nič boljše uspevalo. To je pač uspeh, ki so ga dosegli s svojo znano organizacijsko zmoglostjo, pa tudi zaradi primeroma zelo visoke umetniške stopnje nemškega programa. Ko smo že pri nemškem radiu, bo zanimivo pogledati si še, iz katerih slojev se rekrutira poslušalstvo: kmetkega stanu 4%, industrijskega nad 33%, trgovina in obrt 31%, iz prostih poklicev in uprave 18%, iz zdravstvene stroke in ostalih poklicev 13%. Tu Nemci uvidevajo, da je število poslušalstva iz kmetijskih strok odločno prenizko in usmerjajo svojo propagando prav na tovrstno prebivalstvo.

Zelo si prizadeva, da bi razširila radio v lastni domovini Rusiji, število sprejemnih naprav pa se čeni v ogromni Rusiji na komaj nekaj preko prvega pol milijona. To pač ne znači, da bi ljudje malo poslušali, vzrok tako nizkih števil je v tem, ker ima v Rusiji malokatero družina svoj radio, pač pa je veliko skupnih naprav, ki so opremljene z močnimi zvočniki in ki so na vsakem količkej obljudenem kraju vsckomur na razpolago. Prav radi teh javnih naprav oddaja Moskva z izredno močno energijo, kajti radio služi v Rusiji v veliki meri politični propagandi.

Razmeroma zelo visoko število poslušalcev imajo severne evropske države. Je pač kultura in civilizacija v tistih deželah na primeroma najvišji stopnji. Zato bomo razumeli, da je celo v redko naseljeni Švedski razmeroma več poslušalcev kot celo v Nemčiji. Danska pa ima za Ameriko procentualno največ poslušalcev na svetu, njih število je 310.000.

Razumljivo se nam zdi, da ima Poljska samo nekaj nad 200 tisoč abonentov, saj poznamo težaven gospodarski položaj Poljske in pa njene politične razmere. Da agrarne države, kakor so naša, Češkoslovaška in Ogrska doživljajo največje težave pri razširjanju radia, vsakdo priznava. Za radijski abonma je treba rednih dohodkov, treba je časa, pa niti enega niti drugega nima odveč kmetški človek. Vendar pa se bodo počasi našla sredstva, da se tudi med poljedelskim ljudstvom udomači radio kot se je danes že udomačil časopis, in kot se je priljubila knjiga: polagoma, pa takrat zares.

Mala Belgija ima 2 radijski organizaciji, a njen radio ne more dobro uspevati zaradi močne konkurence mogočih angleških, francoskih in nemških sosedov. V Švici so v letu 1930 pričeli z reorganizacijo celotne radijske uprave ter so se bavili z načrtom nove močne osrednje postaje. Abonentov ima Švica kakih 85 tisoč.

Presenetli pa nas na prvi pogled izredno nizko število italijanskih poslušalcev, ki se zrcali v številki nekaj nad 85 tisoč. Vzrok za to moramo iskati v notranjih političnih razmerah Italije, ki strogo pazi na vsako sprejemno postajo, jo kontrolira in podobno. Razen tega se pa vlada, da ne bi postala nepopularna, prav nič ne trudi, da bi zatrla komarstvo, ki je menda v najbujnejšem razmahu prav v Italiji. Zelo so udomačene javne poslušalnice, kjer za mal denar poslušalci postajo, ki si jo zaželijo. Država pobira razmeroma nizko davščino za take naprave. Vrhu vsega pa trpi italijanski radio na isti boleznij kot n. pr. južno-ameriški: v južnejših krajih se namreč dobršen del domačega življenja vrši na javnem trgu ali na cesti, le malo so ljudje v hišah, zato bi radijska uprava bila brez pomena.